

TRANSPARENTNOST DIJALOGA KOSOVA I SRBIJE: GLEDISTA GRAĐANA

SEPTEMBAR 2016

UVOD

Dijalog Kosova i Srbije uz posredovanje Evropske unije, koji je 2011. godine pokrenut kao tehnički dijalog a nakon toga 2013. godine nastavljen i kao politički, sem što se smatra osetljivim procesom i dalje je praćen prigovorima, nejasnoćama i političkim tenzijama.

Ovaj proces ima za cilj normalizaciju odnosa između dve zemlje, između ostalog širenje suvereniteta kosovske države na severne opštine u zemlji i integraciju građana iz srpske zajednice u legitimne i pravne državne institucije. Cilj je da se ovo postigne gašenjem paralelnih srpskih struktura koje finansira država Srbija i da formalno uokviri odnos srpskih građana sa Kosova sa državom Srbijom. Drugi važan element ovog dijaloga jeste da se prevaziđu prepreke za predstavljanje, učešće i uključivanje Kosova na međunarodnu scenu, kao zemlje koja nije članica UN-a.

Ceo ovaj proces odvija se uz posredovanje EU, koja koristi svoja sredstva da podstakne stranke da sklope i sprovedu sporazume – kao garanciju za evropsku perspektivu obe zemlje.

Bez obzira na formule o transparentnosti koje je trebalo da posluže kao okosnica ovog procesa, odnosno rezolucije Skupštine Kosovo koje su obavezale mandatara – Vladu da redovno izveštava o procesu dijaloga, iste nisu uspele da ostvare pozitivne rezultate u pravičnom informisanju građana.

Ovaj proces okarakterisan je kao zatvoren, netransparentan, nesveobuhvatan, bez političkog i društvenog konsenzusa.

Ovoj netransparentnosti doprineo je i 'inovativan' element pregovora – ta konstruktivna nejasnoća – koja je pružila prostor strankama da tumače postignute sporazume u svojoj verziji. Nejasnoće su bivale sve veće daljim dodatnim tumačenjima političkih subjekata u zemlji o efektima koji ovaj način vođenja dijaloga i ovi sporazumi imaju po život građana kao i po funkcionisanje kosovske države.

Međutim, koliko zapravo građani na Kosovu znaju o sporazumima koji su postignuti u Briselu? Koliko su zadovoljni radom poslanika u nadgledanju Vlade u ovom procesu? Da li su zadovoljni stepenom njihove uključenosti u ovom procesu? Od koga očekuju da dobiju detaljnije informacije u vezi sa procesom dijaloga? Da li bi bili spremni da pruže svoj doprinos na temu dijaloga?

Ovaj rad ima za cilj da prikaže odgovore građana Kosova na ova pitanja i njihova gledišta o procesu dijaloga, u situaciji u kojoj je već prošlo 5 godina od početka ovog procesa, gde je politička scena veoma polarizovana i uz najave nove faze u dijalogu Kosova i Srbije.

Nalazi proizašli iz ovog istraživanja poslužiće da se preduzme niz inicijativa koje su tu sa ciljem da se pokrene društvena diskusija o procesu dijaloga Kosova i Srbije u vezi sa praktičnim efektima koje ovi sporazumi imaju po život građana. Cilj je da se podsticanjem komunikacije i saradnje između Skupštine, Vlade i građana, podigne transparentnost, odgovornost i učešće građana u ovom procesu.

METODOLOGIJA

Anketa je realizovana na nivou zemlje korišćenjem sistematskih nasumičnih metoda, sa uzorkom od 1065 anketiranih i osmišljena je sa ciljem da obezbedi reprezentativan uzorak, stratifikovan po sledećim etničkim grupama: Albanci, Srbi i

nesrpske manjine, shodno mestima prebivališta (gradskim/seoskim). Anketa je sprovedena u vremenskom periodu od 03-14. septembra 2016. godine. Margina greške iznosi $\pm 3\%$.

1. KOLIKO GRAĐANI ZNAJU O SPORAZUMIMA KOJI SU POSTIGNUTI TOKOM PROCESA DIJALOGA?

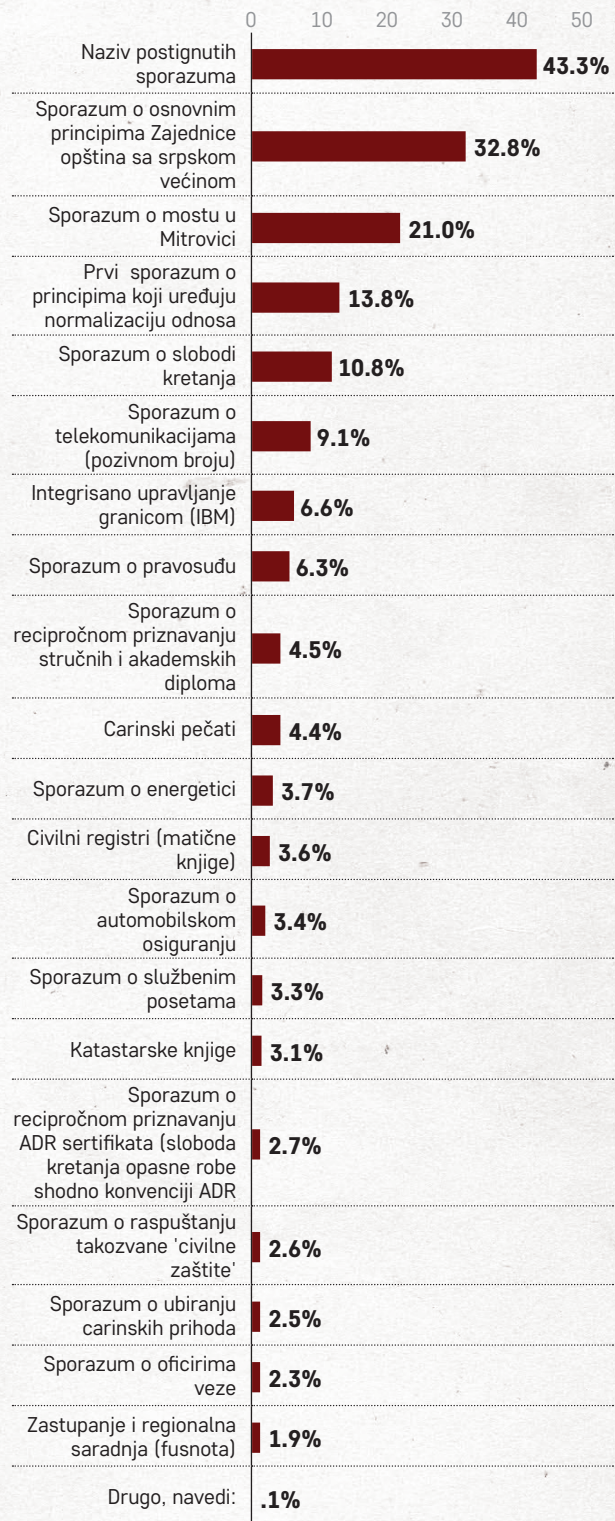
Još od samog početka procesa, opozicioni politički subjekti optužili su vladu u vezi sa koncesijama koje je načinila u procesu dijaloga, dok je Vlada predstavila ove sporazume kao rasprostiranje državnog suvereniteta na celoj teritoriji Kosova. U međuvremenu, na političkoj sceni su nastavljeni ovi sukobi i optužbe a anketa argumentuje da građani znaju vrlo malo od ovim sporazumima.

Kada je od građana traženo da navedu sporazume koji su postignuti u dijalogu Kosova i Srbije, 43% istih odgovorilo je da nisu upoznati ni sa jednom sporazumu postignutim u ovom procesu. Sporazumi koje su građani uspeali da identifikuju u najvišem procentu jesu: Sporazum o opštim principima Zajednice opština sa srpskom većinom (33% građana), za kojim sledi Sporazum o obnovi mosta u Mitrovici (21%) i Prvi sporazum o principima koji uređuju normalizaciju odnosa od 13.8%.

Ono što je evidentno jeste da teme koje su podstakle najveću debatu u javnosti i medijima zapravo one o kojima građani znaju najviše. Sa druge strane, sporazumi koji nisu posebno bili prisutni u medijima, malo su poznati građanima.

Ukoliko izvršimo analizu stepena informacija na raspolaganju građana shodno njihovoj etničkoj pripadnosti, primećuje se da je srpska zajednica informisanija o sporazumima koji su sklopljeni u sklopu dijaloga. Sporazum koji je najviše poznat srpskoj zajednici jeste Prvi sporazum o principima koji uređuju normalizaciju odnosa. Isti su potencirale i druge nevećinske zajednice, dok su građani albanske nacionalnosti uglavnom spominjali Sporazum o osnovnim principima Zajednice opština sa srpskom većinom.

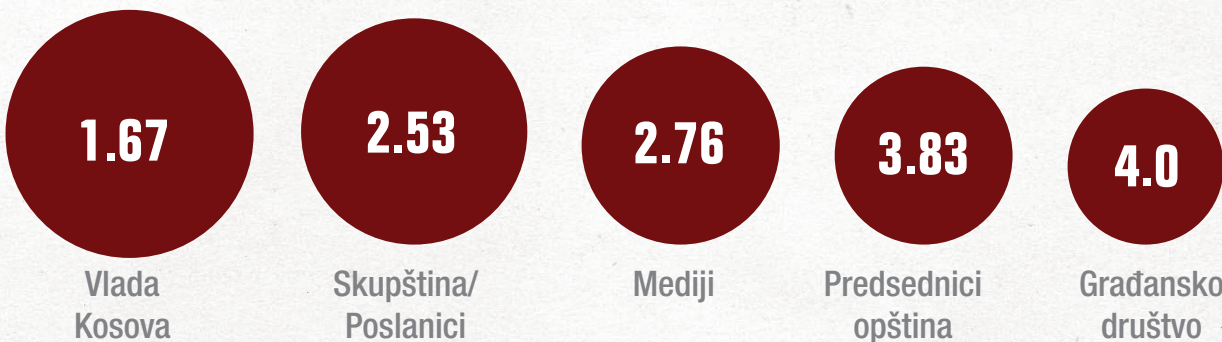
Žene su po svemu sudeći manje informisane o sklopljenim sporazumima. Ukoliko analiziramo informisanost o sporazumima iz rodne perspektive, ono što se primećuje jeste da je 48% ispitanica izjavilo da nisu upoznate ni o kakvom postignutom sporazumu, a isti odgovor dalo je oko 38% anketiranih muškaraca.

|||||

|||||

2. OD KOGA GRAĐANI KOSOVA OČEKUJU DA IH INFORMIŠE O PROCESU DIJALOGA KOSOVA I SRBIJE?

Nepostojanje transparentnosti i neinformisanje građana o sporazumima postignutim u sklopu dijaloga Kosova i Srbije smatraju se jednom od najspornijih tema u ovom procesu.

Kada je od građana traženo da poređaju aktere koji po njima treba da ih informišu detaljnije o procesu dijaloga Kosova i Srbije, zabeleženo je da su ispitanici naveli Vladu kao glavnu instituciju od koje očekuju da dobiju informacije, za kojom je usledila Skupština kao druga po redu institucija odgovorna za pružanje informacija za kojima su usledili mediji, predsednici opština i građansko društvo.

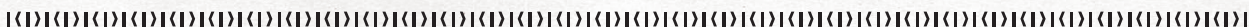
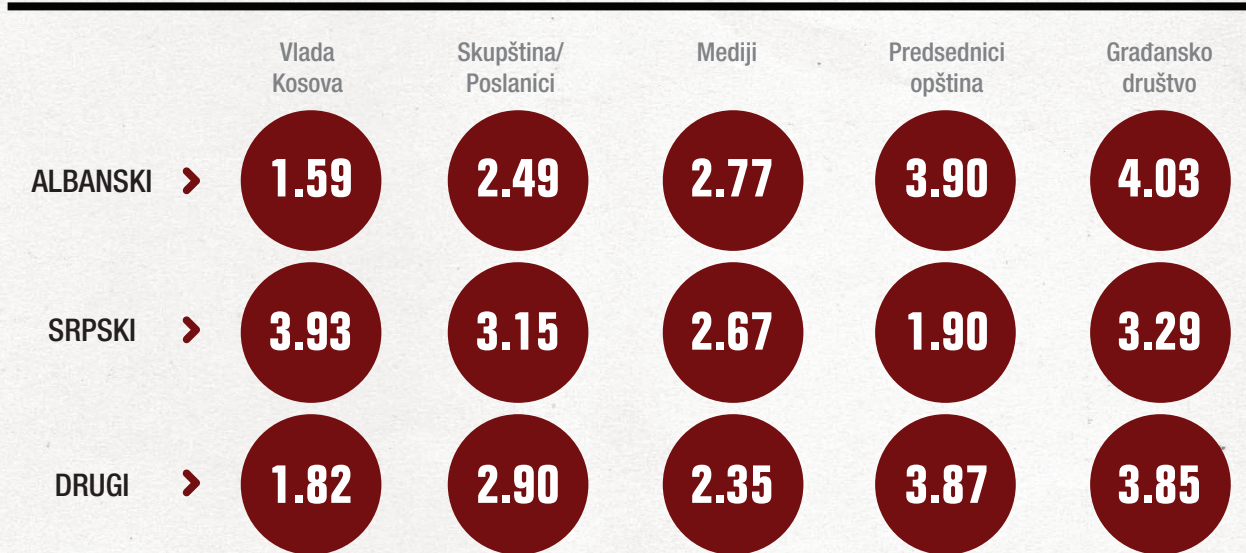
Analiza stavova građana raščlanjenih prema etničkoj pripadnosti ukazuje na razliku u rangiranju aktera odgovornih za pružanje informacija.

Dok ispitanici iz albanske i drugih nevećinskih zajednica smatraju da Vlada snosi glavnu odgovornost za informisanje

o procesu dijaloga, ispitanici iz srpske zajednice zapravo navode Vladu kao poslednji akter od koje očekuju da dobiju informacije o procesu dijaloga. Prema ispitanicima iz srpske zajednice, predsednici opština su ti koji treba da ponesu glavni teret kada govorimo o informisanju građana o dijalogu, za kojima slede mediji, Skupština, građansko društvo i na samom kraju Vlada.

Sa druge strane, kada govorimo o ispitanicima iz albanske zajednice, nakon Vlade, odgovorna za informisanje o dijalogu treba da bude Skupština, zatim mediji, predsednici opština i građansko društvo. Približan redosled glavnih aktera za informisanje o procesu dijaloga dali su i drugi ispitanici iz drugih nevećinskih zajednica koje žive na Kosovu. Iste smatraju da je Vlada Kosova odgovorna za informisanje, za kojima slede mediji, Skupština, građansko društvo i predsednici opština.

Sa druge strane, sa tačke gledišta rodnih pitanja kada govorimo o zahtevima za odgovornost i informacije, jedina izmena jeste to što muškarci prvo navode građansko društvo a zatim predsednike opština. Dok se iz opštih nalaza, sa tačke gledišta starosne dobi, ne primećuju promene u rangiranju glavnih odgovornih za pružanje informacija.

3. KAKO GRAĐANI OGENJUJU NADZOR SKUPŠTINE NAD VLADOM U PROCESU DIJALOGA KOSOVA I SRBIJE?

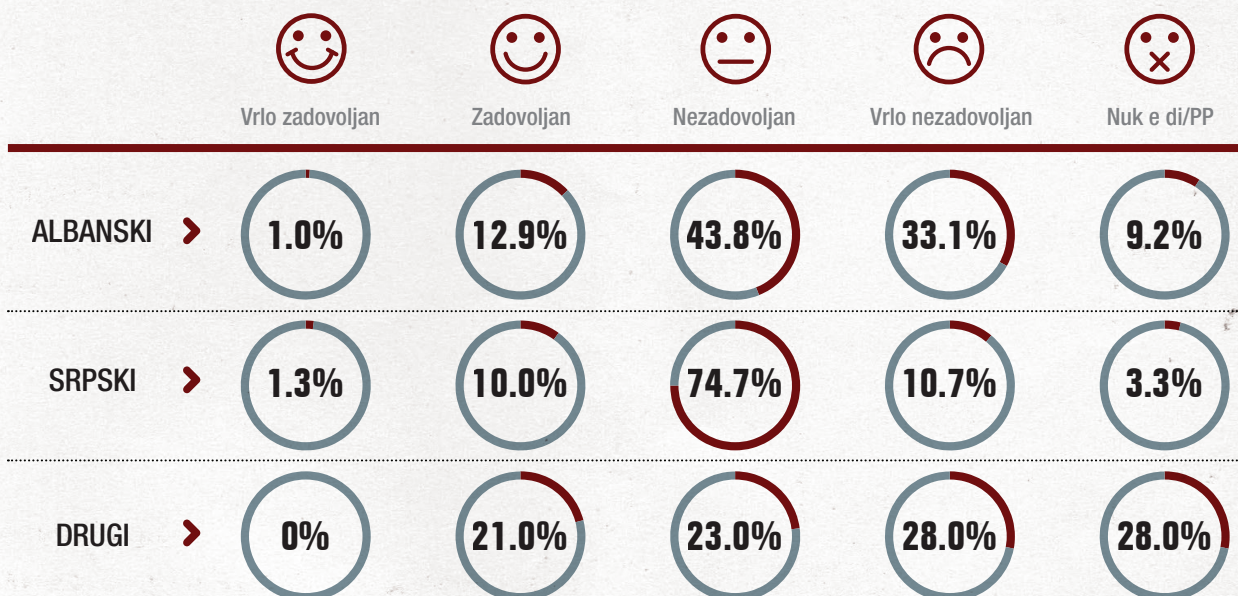
KDI je u ovoj anketi poklonio značajan prostor parlamentarnom nadzoru, kao jednoj od osnovnih dužnosti koju Skupština treba da obavi da osigura da Vlada ispunjava interese građana i da se zalaže za bolji kvalitet njihovog života. Štaviše, rezolucije koje je Skupština usvojila u vezi sa procesom dijaloga, obavezuju Vladu i njenog mandatara da podnosi redovne izveštaje o procesu dijaloga.

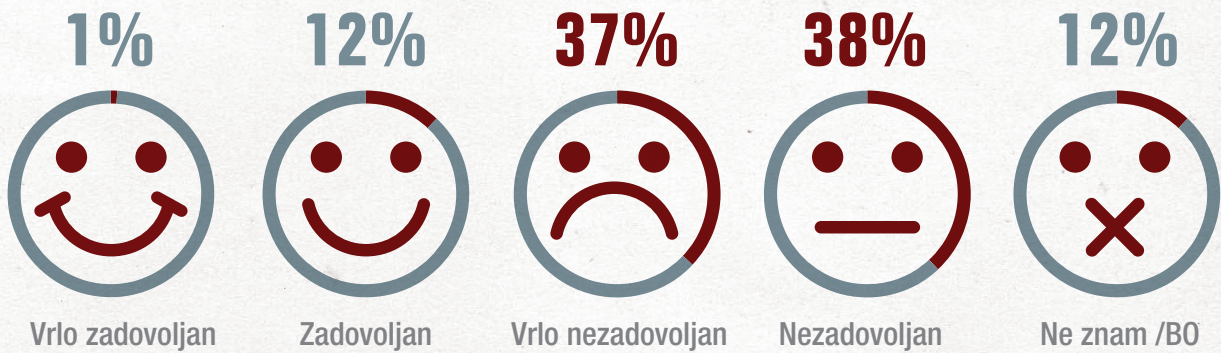
Anketni podaci ukazuju da je 76% građana generalno nezadovoljno nadzorom Skupštine nad Vladom u procesu dijaloga. Konkretno, 44% ispitanika iznelo je da su nezadovoljni dok je 32% vrlo nezadovoljno nadzorom koji Skupština vrši nad Vladom u vezi sa procesom dijaloga Kosova i Srbije. Od ukupnog broja

ispitanika, 10% je izjavilo da ne znaju kako da ocene nadzornu ulogu Skupštine nad Vladom u vezi sa procesom dijaloga, dok nivo zadovoljstva građana radom Skupštine, kada govorimo o nadzoru Vlade, u ovom smeru iznosi samo 14%.

Sa druge strane, ako ocenimo stepen nezadovoljstva građana prema njihovoj etničkoj pripadnosti, primećuje se da 85% ispitanika koji dolaze iz srpske zajednice nije zadovoljno radom Skupštine u nadzoru Vlade u vezi sa procesom dijaloga, u poređenju sa 77% pripadnika albanske zajednice i 51% ostalih nevećinskih zajednica.

Brojke anketiranih iz drugih nevećinskih zajednica ispoljavaju jednu interesantnu činjenicu, a to je da 22% izjavljuje da su zadovoljni nivoom nadzora koji Skupština vrši nad Vladom, u vezi sa dijalogom Kosova i Srbije, što je cifra koja je viša u poređenju sa drugim kategorijama, sa tim da je oko 11% pripadnika srpske zajednice istaklo da su zadovoljni radom koji Skupština obavlja u tom smeru, i oko 14% pripadnika albanske zajednice.

4. KAKO GRAĐANI OCENJUJU NJIHOVU UKLJUČENOST (PUTEM JAVNIH KONSULTACIJA, DEBATA) U PROCES DIJALOGA KOSOVA I SRBIJE?

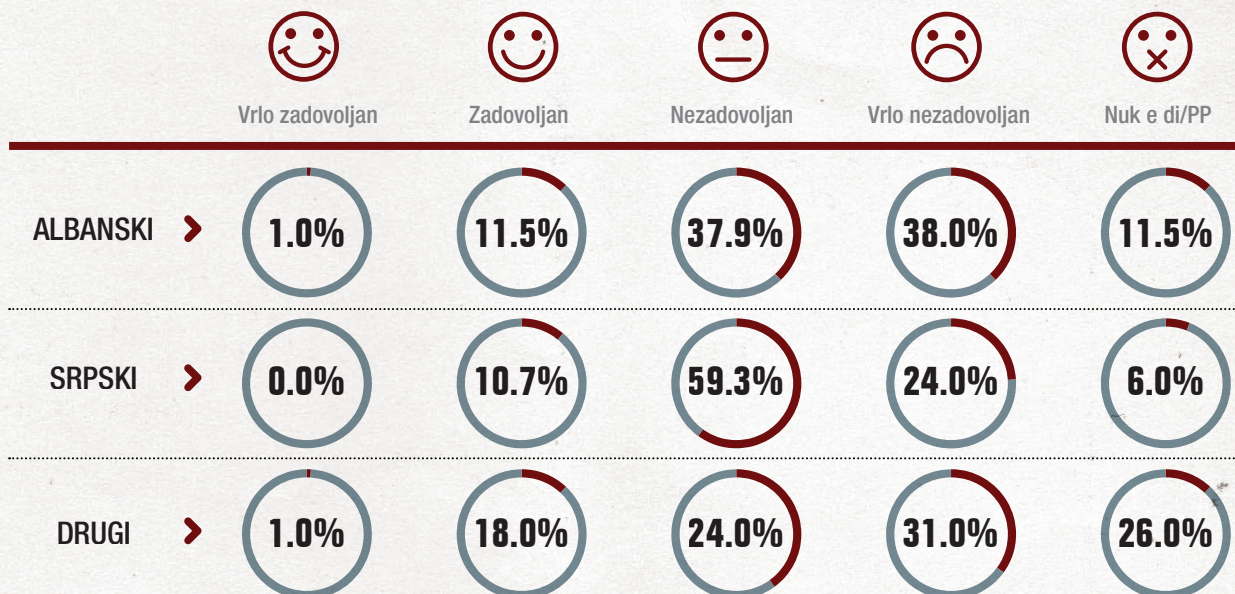
Da bi demokratija funkcionisala potrebno je zalaganje i direktno uključivanje građana i građanskog društva u ovaj proces. Uključenosť pomaže građanima da saznaju i da ponude rešenja u vezi sa pitanjima od njihovog interesa. Uključivanje građana u proces dijaloga Kosova i Srbije ocenjeno je nužnim, da bi se postigao društveni konsenzus o pitanjima koja su predmet razmatranja kao i da se obezbedi sveobuhvatan i transparentniji proces.

U vezi sa učešćem građana u procesu dijaloga Kosova i Srbije, oko 75% istih istaklo je da su nezadovoljni svojom

uključenošću u dijalog praktičnim mehanizmima kao što su javne debate ili konsultacije. Samo 13% anketiranih izjavilo je da su zadovoljni svojom uključenošću u ovom procesu, dok je oko 12% istih izjavilo da nisu upoznati ili nemaju odgovor na ovo pitanje.

Na osnovu iste procene, prema etničkoj pripadnosti ispitanika, ono što se primećuje jeste da je oko 84% ispitanika iz srpske zajednice izjavilo da nisu zadovoljni svojom uključenošću u proces dijaloga Kosova i Srbije.

Sa druge strane, oko 75% ispitanika iz albanske zajednice iznelo je svoje nezadovoljstvo svojom uključenošću u procesu dijaloga. Što se tiče drugih nevećinskih zajednica, oko 55% ispitanika iznelo je da su nezadovoljni mogućnošću učešća u javnim diskusijama o pitanjima u vezi sa dijalogom.

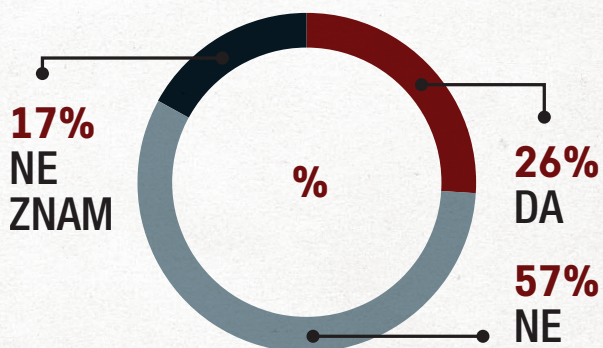

5. KOLIKO BI GRAĐANI BILI SPREMNI DA SE UKLJUČE U DISKUSIJU O TEMAMA U SKLOPU DIJALOGA KOSOVA I SRBIJE (JAVNIM KONSULTACIJAMA, DEBATAMA ILI DRUGIM OBLICIMA)?

Približavanje procesa dijaloga oslikavanjem njegovih praktičnih implikacija po svakodnevicu građana prokrčilo bi put i podstaklo bi zainteresovanost građana da se uključe u proces dijaloga preko svojih izabranih predstavnika. Na poslednje pitanje: Da li biste bili spremni da se uključite u diskusiju na temu dijaloga Kosova i Srbije, i pored otvorenih izraza nezadovoljstva svojom uključenošću u ovom procesu do ove faze, 57% ispitanika izjavilo je da ne bi bili spremni da učestvuju u diskusijama o dijalogu. Sa druge strane, 26% ispitanika iznelo je svoju spremnost da se uključe u javnu diskusiju ili druge diskusije o dijalogu dok je 17% ispitanika iznelo svoje ustručavanje u slučaju da budu uključeni u ovaj proces. Ovi rezultati definitivno proizilaze iz nedostatka transparentnosti u procesu dijaloga i zabune koju je on stvorio među građanima.

Analiza spremnosti građana da se uključe u proces dijaloga Kosova i Srbije prema njihovoj etničkoj pripadnosti, pokazuje da je oko 27% ispitanika iz albanske zajednice zainteresovano je da učestvuju u javnim diskusijama, dok oko 56% istih nisu zainteresovani da se uključe u ovaj proces. Oko 16% istih izjavilo je da nisu sigurni da li bi hteli da se uključe u dijalog Kosova i Srbije.

Što se tiče ispitanika iz srpske zajednice, samo 12% ispitanika iznelo je svoju spremnost da se uključe u proces dijaloga, nasuprot 49% onih koji ne žele da budu uključeni uopšte i 39% ostalih koji još uvek ne znaju da li žele da budu deo javnih diskusija o dijalogu ili ne.

Sa druge strane, 13% ispitanika iz drugih nevećinskih zajednica želeli bi da budu uključeni u aktivnosti na temu dijaloga, nasuprot 66% onih koji nisu izneli zainteresovanost za isto a 13% još uvek ne zna da li žele da učestvuju u javnim diskusijama na temu dijaloga ili ne.

Iz rodne perspektive, ispitanici muškog pola pokazali su se mnogo spremnijim u odnosu na žene da se uključe u javne diskusije na temu dijaloga. 34% muškaraca istaklo je da će učestvovati u organizovanim diskusijama o dijalogu, a samo 19% žena iznelo je svoju volju za istim. Nezavisno od toga, dominira nedostatak volje za uključivanjem u proces dijaloga Kosova i Srbije, sa 51% muškaraca i 62% anketiranih žena koji su izjavili da lično ne bi želeli da se uključe u pitanja u vezi sa dijalogom.

Što se tiče klasifikacije prema starosnoj dobi, ispitanici od 24-35 godina starosti (30%) i oni preko 65 godina (36%) pokazali su se spremnijim da učestvuju u javnim diskusijama i konsultacijama na temu dijaloga. Sa druge strane, osobe koje se najviše odupiru uključivanju u ovaj proces pripadaju starosnoj grupi od 45-54 godine, sa 63% ispitanika, iako i ispitanici iz drugih starosnih grupa stoje približno isto u smislu stavova, sa stopom od preko 50% onih koji odbijaju da učestvuju u debatama o dijalogu Kosova i Srbije.

	DA	NE	NE ZNAM
ALBANSKI >	27.2%	56.7%	16.1%
SRPSKI >	12.0%	48.7%	39.3%
DRUGI >	13.0%	66.0%	21.0%

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Nalazi proizašli iz ovog ispitivanja javnog mnjenja potvrđuju da su građani Kosova u velikom stepenu neinformisani o sporazumima postignutim u sklopu procesa dijaloga Kosova i Srbije. Oni imaju visok nivo nezadovoljstva nadzorom koji Skupština generalno vrši nad Vladom u ovom procesu. Štaviše, oni su nezadovoljni nivoom njihove uključenosti dok u međuvremenu iznose svoje ustručavanje da se ubuduće uključe u ovaj proces. Na osnovu ove ankete, građani generalno očekuju da se informišu mnogo više pre svega od strane Vlade a nakon toga od strane Skupštine Kosova.

Evropska unija kao i međunarodna zajednica iznela je svoju najvišu podršku za ovaj proces smatrajući ga ključnim za garantovanje mira i stabilnosti u regionu kao i za evropski put i budućnost obe zemlje.

Uz verovanje i očekivanje da će proces dijaloga Kosova i Srbije ući u novu fazu diskusije i smatrajući da će posledice ovog dijaloga direktno uticati na život građana i na funkcionisanje kosovske države i imajući u vidu značaj stvaranja društvenog i političkog konsenzusa oko daljeg unapređivanja ovog procesa, KDI preporučuje da se preduzmu sledeći koraci:

1. Vlada da podigne transparentnost procesa dijaloga Kosova i Srbije. Vlada treba jasno da istakne da postignuti sporazumi dotiču živote građana i funkcionisanje kosovske države. Ona treba da informiše konstantno i redovno Skupštinu i građane o opštem napretku i izazovima u sprovođenju postignutih sporazuma.

2. Vlada da preduzme mere da postigne širok politički i društveni konsenzus, uključivanjem građana i svih aktera, kako bi jasno iznela budućnost dijaloga i njegov konačan cilj. Takođe treba izgraditi konsenzus oko planiranja i isticanja pitanja koja su predmet diskusije u sklopu dijaloga Kosova i Srbije.

3. Poslanici sa Kosova da vrše sistematski i delotvoran nadzor nad Vladom sa ciljem da podignu njenu odgovornost u sklopu procesa dijaloga, odnosno resora na kojima počiva sprovođenje sporazuma. Poslanici treba da iskoriste parlamentarna sredstva koja su im na raspolaganju, kao što su interpelacije, parlamentarna pitanja, posete na terenu, izveštaji, diskusije u skupštinskim odborima, sa ciljem da izgrade predstavničku, odgovornu i verodostojnu demokratiju i proces.

4. Poslanici da su odgovorniji svojim biračima i da se pobrinu da sa njima komuniciraju i da ih informišu o procesu dijaloga i da odraze njihove interese u ovom procesu.

5. Skupština i Vlada dužne su da podstaknu uzajamnu komunikaciju, da povećaju saradnju u sklopu procesa dijaloga, da podignu nivo odgovornosti i da proprate izbliza proces sprovođenja sporazuma i da iznesu budućnost procesa. Građani iz svih zajednica treba da postanu sastavni deo ove diskusije.

AUTORSKO PRAVO © 2016. Kosovski demokratski institut (KDI).

Kosovski demokratski institut zadržava sva prava i nijedan deo ove publikacije ne sme se umnožavati ili prenositi u bilo kom obliku, mehaničkom ili elektronskom, uključujući fotokopiranje ili drugi sistem za čuvanje i objavljivanje materijala, bez prethodne pismene dozvole izdavača. Publikacija se može umnožavati ili prenositi samo ukoliko se koristi u nekomercijalnu svrhu. Svako ko koristi citate ili različite materijale iz ove publikacije, kad god, dužan je da jasno navede izvor ovih citata ili upotrebljenih materijala.

Za svaku ocenu, primedbu, kritiku ili sugestiju, molimo vas da nas kontaktirate korišćenjem dole navedenih podataka:

Adresa: Ul. Bajram Kelmendi 45,
10000, Priština, Kosovo.
Tel.: +381 (0)38 248 038
E-mejl: info@kdi-kosova.org
Internet stranica: www.kdi-kosova.org

Ograničenje od odgovornosti: Ovaj izveštaj rezultat je istraživanja realizovanog u sklopu projekta "Jačanje parlamentarnog nadzora izvršne vlasti i podizanje učešća građana u dijalogu Kosova i Srbije", koji finansira Savezno ministarstvo za spoljne poslove Švajcarske. Sadržina ovog izveštaja isključiva je odgovornost Kosovskog demokratskog instituta i ni u kojim okolnostima ne odražava gledišta Saveznog ministarstva za spoljne poslove Švajcarske.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA